

Digenis Akritis / Dvojrodý hraničář

„byzantský Homér“: jediný doklad epické poezie v Byzanci
anonymní dílo vycházející z orálních písní
vznik asi ve 12. století, nejstarší vrstvy orální tradice sahají
do 10. stol.

originál ztracen, dochovalo se několik jazykově i obsahově
odlišných verzí (viz níže)

kombinace epiky a románu

v pobyzantské době ztraceno (známy jen lidové písně)

objeveno znovu na konci 19. století

následuje shrnutí obsahu dle tzv. Grottaferratské verze (podle
italského kláštera Grotta Ferrata, kde byl rukopis nalezen)

Píseň o emírovi (knihy 1–3)

převažují rysy eposu

- hrdina: syrský emír

*Žil jednou emír bohatý nad všechny blahorodé,
však nadán byl též rozumem a velkou zmužilostí.
Nebyl černý jak mouřenín, nýbrž půvabně plavý,
a vous měl věru jako květ, nádherně kučeravý,
a obočí jak věneček, vinutý, jemný, tmavý,
a pohled divý, líbezný, vášnivě nedočkavý,
jak poupě v keři růžovém vykvétající z tváře.
Jak statný cypřiš spanilý bujelo jeho mládí,
a kdo se na něj podíval, mínil, že vidí obraz.*

Malá Asie v době, do níž lze zhruba datovat děj eposu (na hranice mezi byzantskou oblastí Kppadokie a arabským územím)

- nájezdy do Kappadokie
- únos dívky
- pátrání bratrů
- prohraný souboj emíra s nejmladším bratrem Konstantinem
- odchod emíra do Byzance a sňatek
- povolání zpět emírovou matkou
- cesta do Sýrie, zabití lva
- návrat i s matkou

*Aj, nepohrdla nikterak překrásnou radou syna,
 nýbrž co půda úrodná přijala sémě víry
 a ihned vyrašil z ní plod, když vyřkla tato slova:
 „Skrz tebe věřím, dítě mé, v trojjediného Boha
 a s tebou šťastna odejdu do mocné Římské říše,
 kde mně pokřtěné odpustí Bůh všechny moje hříchy,
 a vděčna budu za světlo, jímž při křtu osvítiš mě.“
 Podobně všichni příbuzní, již kol kolem tam stáli,
 a ostatní, již přišli s ní ve velikánském davu,
 hned jednohlasně zvolali, že vyznávají Krista:
 „My všichni chceme odejít do Římské říše s vámi,*

Lidová keramika s motivem
 (snad) z písní o Digenisovi

Život Digenise (Digeneida) – knihy 4–8

- převažují rysy románu

*Zde začínají zmužilá hrdinství Hraničáře.
I o tom, kterak uloupil nad všechny krásnou dívku
a jak si ji vzal za ženu, zpěv čtvrtý pojednává.
Však nejdříve připomenu vám Erótovu sílu.*

*Aj, on jest věru kořínkem i počátkem vší lásky,
z níž milování vyrůstá, jež rodí věrnou touhu,
a ta, když časem zesílí, vynáší divné plody,
jak nekonečné starosti, tak hrozný strach a úzkost,
jak nebezpečí nesčetná, tak odchod od rodiny. –
Aj, mladosti věk kvetoucí nám srdce rozervává
a pobízí nás ke smělym, neuváženým činům,
někdy k vyplutí na moře, jindy ke skoku v oheň.
Jak draky příšerné, tak lvy i ostatní zvěř divou
nebere touha nikterak, když zesílila, vážně,
a nebojácné lupiče pokládá za nicotné.
Temnotu má za denní svit a soutěsky za pláně,
nеспavost za odpočinek a vzdálenost za blízkost.
A mnozí se i víry své pro věrnou lásku zřekli.*

Digenis na novořecké poštovní známce

- dětství a první lov ve 12. letech
- láska k dceři generála a její únos
- porážka generálova vojska a generálovo požehnání sňatku
- návštěva císaře Basileia
- putování po arabských pláních, záchrana a znásilnění unesené a opuštěné dívky (první Digenisova nevěra) – stěhování
- život zahradě v boj s démonem-trojhlavým hadem, se lvem a s bandity, souboj s Amazonkou Maximu, druhá nevěra, zabití Maximu
- výstavba paláce se zahradou, život v něm
- onemocnění a smrt

- boj s Amazonkou Maximu, její svedení, zabití (jen G)

*Vtom dívka zcela zděšená po pádu vyskočivši,
zlomeným hlasem vykřikla: ‚Smiluj se, já tě prosím,
smiluj se, pane, nade mnou, nad poblouzněnou
dívkou,
a uznáš-li mě za hodnu, spojme se radši v lásce,
jsem totiž panna doposud, neposkvrněná nikým.
Jen tys nade mnou zvítězil, jen ty mě tedy získáš,
a proti svým nepřátelům mě máš co svého druha.‘*

*‚Ty nezemřeš, ó Maximú,‘ jsem jí hned odpověděl,
‚však nemohu tě učinit svou zákonitou chotí,
neb mám už choť blahorodou a krásnou, v květu mládí,
jejíž lásky se nezřeknu nikdy, ni na chvílinku.
Nuž tedy posad’me se tam do stínu toho stromu,
a pak ti v klidu vyložím všechno, co se mne týká.‘
I odešli jsme ke stromům, jež rostly z břehu řeky,
a Maximú si omyla svou poraněnou ruku
a čerstvou ránu potřela si osvědčenou mastí,
již měl jsem vždycky ve zvyku brát do všech bitev s sebou.
I pancíř s těla shodila, neboť jí bylo horko,
a Maximina spodnice byla jak pavučinka,
poskytující zřetelný pohled na její údy
a ňadra, jež jen lehounce se dmula z její hrudi.
Hned měl jsem duši raněnou nad kvetoucí tou krásou [...]*

- smrt Digenise a jeho ženy

*Běda, a kam se poděl strach z pouhého jeho jména?
Když bylo jméno Dvojrodý Hraničář vysloveno,
zděsil se každý nepřítel v největší možné hrůze.
Takovou byl' on obdařen velkou milostí Boží,
že protivníky zaháněl jen zněním svého jména.*

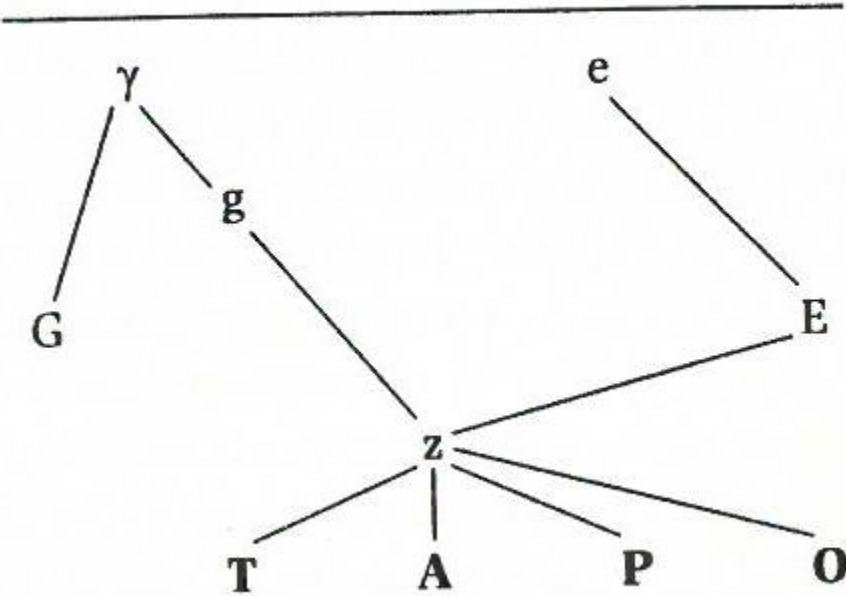

*A kdykoliv se úžasný hrdina vydal na lov,
prchala všechna divá zvěř a ztrácela se v křoví.
Však teď tu leží ve skromném a nevelikém hrobě,
a všichni zří, že nepohne se k žádnému již činu.
Kdo se to jenom osmělil silného muže spoutat?
Kdo byl s to silou udolat neporazitelného?
Thanatos věru přehořký, jenž má na starost všechny,
a Charón třikrát prokletý, jenž všechny s sebou bere,
a Hádés nenasytný, tři hubitelé lidstva,
trojice nemilosrdná, jež všechn lidský život
a všechnu krásu rozdrťí a potře všechnu slávu,
jež nemá s mládím soucitu ani před stářím úcty,
jež nezná strachu před silou ni před bohatstvím bázně
ni smilování nad krásou, nýbrž ji mění na prach.
Popel a bahno smrduté je vše, co zanechává.*

Ztvárnění boje Digenise se smrtí – na obalu moderní audionahrávky akritovských písní

Vzájemné vztahy zachovaných verzí

** Digenis*

orální tradice

- formule

*„Hled', krásko, jen **ať nezlomíš své dávno dané sliby**,
že lásku nikdy nezapřeš, v níž pojila nás věrnost.“*

*Hled' arci, zlatý pane můj, **ať nezlomíš své sliby**,
vždyť Bůh tě jistě zatratí, svedeš-li jinou ženu.“*

- paralelismy
- občasný rým

vliv milostného románu

- topoi (Erós)
- ekfráze (krasosad)
- koncept lásky

inspirační zdroje

- orální tradice původem z východních oblastí říše
- helénistické romány
- román o Alexandrovi
- Homér
- hagiografie

historické pozadí

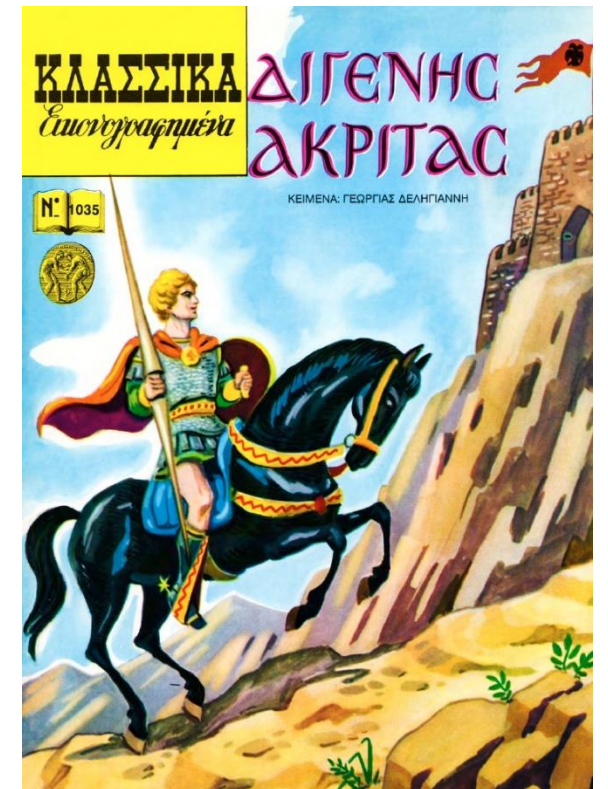
historické prostředí: 9. – poč. 11. stol.

- kommagenská vrstva
- arabská expanze
- paulikiáni
- 1071 bitva u Mantzikertu

Symboly, paralely

- Digenisova dvourodost – dvojí přirozenost Krista
- tři lupiči – tři lidské věky
- démon – had: biblické konotace
- dětský boj – Héraklés, Beowulf, honba za laní
- 5. – 6. kniha G – ich forma – inspirace Odysseiou
- dívka ve věži, hra na hudební nástroj pod oknem
- pasivní role ženských hrdinek
- otázka morálky

Novořecké komiksové zpracování Digenisových dobrodružství

Digenis jako iniciační román

- cesta k novému mentálnímu a duchovnímu zrození
- hranice tří hlavních fází: první lov, únos ženy a návštěva císaře
- divá zvíř – překonání rozdvojení
- dívka – zasvěcení
- návštěva císaře – pouť ke světcům
- samota, boj o Boží lásku, „zázraky“
- zahrada – paralela Ráje
- příběh o lidské nedokonalosti
- Digenis jako světec naruby

Středověké paralely

- *Beowulf* (10. st.?)
- *Píseň o Rolandovi* (11. st.)
- *Píseň o Cidovi* (12. st.)
- *Píseň o Nibelunzích* (13. st.)
- *Delhemma, Sayyid Battal* (12. st.)
- *Danishmendname* (14. st. – turecky)

